

A bűncselekmények LMBT áldozatainak védelme.
Az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU számú, a
bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és
védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a
2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló
irányelvének végrehajtása

Országjelentés:
Magyarország

Készítette:

Háttér Társaság

Szerző:

dr. Kárpáti József

Szakértők:

Dombos Tamás

dr. Ivány Borbála

dr. Uszkiewicz Erik

2015. április 17.

Bevezetés

A jelen tanulmány *A homofób és transzfób gyűlölet-bűncselekmény áldozatok szükségleteinek figyelembe vétele - a bűnüldöző szervek tudatosságának növelése* c. project keretében készült. A projekt célja, hogy feltárja a homofób és transzfób gyűlölet-bűncselekmények áldozatainak jogi helyzetét és szükségleteit, útmutatót dolgozzon ki a bűnüldöző szervek és az áldozatsegítő szolgálatok részére ezen áldozatokkal való bánásmódra és képzések révén segítse ezek gyakorlati átültetését. A kétéves projektet hat civil szervezet valósítja meg: a Háttér Társaság (Magyarország), a Kampania Przeciw Homofobii (Lengyelország), a Kontra (Horvátország), az LGL (Litvánia), a Mozaika (Lettország) és a Lengyel Antidiszkriminációs Jogi Társaság. A projektet Európai Bizottság Alapvető jogok és állampolgárság programja támogatja.

Jelen tanulmány e kutatási project első lépése, célja, hogy megvizsgálja, mennyiben felel meg a résztvevő országok jogi szabályozás és annak alkalmazása a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról szóló 2012/29/EU irányelv¹ elvárásainak, különös tekintettel a bűncselekmények LMBT áldozataira. E munka standardizálása érdekében a Lengyel Antidiszkriminációs Jogi Társaság részletes kérdőívet állított össze az irányelv átültetéséről és e jogszabályok gyakorlati alkalmazásáról. Magyarországon a kérdőívre adott válaszokat egy szakértői csoport dolgozta ki, amelyben dr. jur. Kárpáti József, a Háttér Társaság Jogi programvezetője, dr. jur. Ivány Borbála, a Magyar Helsinki Bizottság jogásza, és dr. jur. Uszkiewicz Erik jogi szakértő és Dombos Tamás a projekt koordinátora vett részt. A szakértők áttekintették a tanulmány alapját képező kérdőívet, és három ülésen megvitatták az egyes kérdésre adandó válaszokat, és az azok kapcsán felmerülő dilemmákat. A szakértői munkacsoport tanácsait követve dr. jur. Kárpáti József a kérdőív egyes kérdéseire válaszolt, majd elkészítette jelen tanulmány vázlatát. Ezt követően a munkacsoport azt áttekintette, és a szakmai megjegyzések figyelembe vételével véglegesítettük a szöveget.

A tanulmány elsősorban a hatályos jogszabályok szövegén, a közzétett szűkös szakirodalmon, hivatalosan közzétett eseti bírói döntéseken, és a Háttér Társaság 15 éve működő, az LMBT embereket érő diszkrimináció és erőszak áldozatainak segítséget nyújtó jogsegélyszolgálatának tapasztalatain alapul. Ezen túlmenően felhasználtuk az állami szervek tájékoztatóit, jelentéseit, statisztikáit, a hatóságoktól közérdekű adatokat igényeltünk az olyan kérdések tisztázására, amelyekről megbízható, nyilvános információk nem álltak rendelkezésre. Interjú készítettünk egy törvényszéki büntetőbíróval a gyakorlati kérdésekről. Mivel a téma kapcsán kevés a hazai szakirodalom, néhány esetben a sajtóból származó információkra is építettünk. A rendelkezésre álló igen rövid időkeret miatt a közérdekű adatigényléseinknek csak egy részére érkezett válasz.

Összefoglaló

Az irányelv általános szabályait jellemzően átültették a hazai jogba. A nem teljeskörű átültetés mellett komoly aggályokat vet fel a (jog)szabályok előírásai és a tényleges gyakorlat közt számos helyen fellelhető jelentős különbség. A részben helytelen átültetés és a joglerontó gyakorlat egyik oka a klasszikus, a terhelti jogokat jogszabályi szinten körülbástyázó, de a sértetti jogokat nem kellően hangsúlyozó büntetőeljárás-jogi törvény, valamint a kontinentális, erősen rendőrség- és vádközpontú igazságszolgáltatás. A bűnüldözés a sértettre rendszerint pusztán az ügy egy tanújaként tekint, eljárási jogai jelentős része is ebből fakad. Bizonyos áldozatvédelmi intézmények rendelkezésre állnak ugyan, de pénzügyi és technikai okokból kevésbé alkalmazottak (videokonferencia). Az irányelv implementációjának fogyatékosai (és a rossz gyakorlat) jelentős része nem LMBT specifikus kérdés. Így különösen általános érvényű kritikával lehet illetni a sértetti és áldozati jogokról való tájékoztatás elégtelenségét és formalitását, a sértett anyanyelv használatához való jogának elenyészését. A sértettek és terhelték fizikai elkülönítése az épületek sajátosságaiból adódóan sok helyen nem megoldható. A jogászképzésben, továbbá a bírák, ügyészek és ügyvédek továbbképzésében nem jelenik meg kellő hangsúllyal az áldozatvédelem szempontja, ez a rendőri alapképzésben, mesterképzésben és továbbképzésben is csak nyomokban lelhető fel. Az igazságszolgáltatás szereplőinek iskolarendszeren kívüli továbbképzése teljesen esetleges. Az Áldozatsegítő Szolgálat és a civil szféra együttműködése szegényes és ötletszerű. Az Áldozatsegítő Szolgálat és az LMBT szervezetek közötti kommunikáció rendkívül ritka, együttműködés nincs köztük. Az áldozatok egyéni értékelése a specifikus védelmi szükségletek meghatározása érdekében (22. cikk) teljesen hiányzik a magyar jogból, így a specifikus

¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelve (2012. október 25.) a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról

védelmi szükségletekkel rendelkező áldozatok védelemhez való joga (23. cikk) sem tekinthető átültetettnek. Részben ennek köszönhetően az LMBT személyek egyéni szükségletei az áldozatvédelem rendszerében még említés szintjén sem jelennek meg, amely komoly emberi jogi aggályokat vet fel nemcsak az áldozatvédelem, de a bűnüldözés hatékonysága kapcsán is.

Meg kell jegyeznünk, hogy az irányelv átültetése Magyarországon hivatalosan még nem ért véget. Bár elfogadtak már néhány jogszabály-módosítást, amelynek célja kifejezetten az irányelvi rendelkezéseknek való megfelelés volt, az Áldozatsegítő Szolgálat tájékoztatása szerint az elkövetkező hónapokban további jogszabályváltozások várhatóak.

Első fejezet. Fogalom-meghatározások (2. cikk)

Az áldozat. A magyar jogban alapvetően két jogszabály használja a szélesebb értelemben használt áldozat definíciót: a büntetőeljárásról szóló törvény² (Be.) és az áldozatsegítésről szóló törvény³ (Ást.).

A két jogszabály más megközelítést és definíciót ad azon személyek meghatározására, akik valamely bűncselekmény folytán hátrányt szenvedtek. A Be. viszonylag szűken, az anyagi jogi tényállás passzív alanyaként és eljárási szereplőként határozza meg a sérelmet szenvedett személyt a „sértett” kifejezés használatával. Az Ást. ezzel szemben az „áldozat” kifejezést használva egy lényegesen tágabb személyi kört ír le. A Be. szerint sértett az, akinek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette.⁴ Az Ást. szerint áldozat a Magyarország területén elkövetett bűncselekmény és a Magyarország területén elkövetett tulajdon elleni szabálysértés természetes személy sértettje, valamint az a természetes személy, aki a Magyarország területén elkövetett bűncselekmény vagy a Magyarország területén elkövetett tulajdon elleni szabálysértés közvetlen következményeként sérelmet, így különösen testi vagy lelki sérülést, érzelmi megrázkódtatást, illetve vagyoni kárt szenvedett el. „A jogszabály ugyanakkor állampolgárság (hontalanság) szerinti szűkítést tartalmaz, illetve az emberkereskedelem áldozatává váltak számára, illetve a magyar állam által kötött szerződés, viszonyosság alapján biztosít szolgáltatásokat a sértetteknek. Ennek következtében nem minden áldozat jogosult a segítségnyújtásra.”

A két fogalom eltér abban is, hogy Ást. szerinti áldozat csak természetes személy lehet, míg a Be. szerinti sértett akár jogi személy is. Az Irányelv áldozat-fogalmát részben tekintjük átültetettnek, tekintettel arra, hogy a Be. szabályai az Irányelvhez képest megszorítóak.

A családtagok. A Be. a Büntető törvénykönyv⁵ (Btk.) „hozzátartozó” definícióját használja a rokoni kapcsolat leírására, így hozzátartozónak minősül: az egyeneságbeli rokon és ennek házastársa vagy élettársa, az örökbefogadó és a nevelőszülő (ideértve az együtt élő mostohaszülőt is), az örökbe fogadott és a nevelt gyermek (ideértve az együtt élő mostohagyermeket is), a testvér és a testvér házastársa vagy élettársa, a házastárs, az élettárs, a házastárs vagy az élettárs egyeneságbeli rokona és testvére. Ha a sértett akár a büntetőeljárás megindítása előtt, akár azt követően meghalt, helyébe egyenesági rokona, házastársa, élettársa vagy törvényes képviselője léphet, és gyakorolhatja a sértetti jogokat.⁶

Az Ást. is közvetve határozza meg a „családtag” fogalmát: aki bűncselekmény következtében károsodott vagy meghalt sértettnek az elkövetés időpontjában egy háztartásban élő egyenes ági rokona, örökbefogadója vagy nevelőszülője, örökbe fogadott vagy nevelt gyermeke, házastársa, élettársa, akinek eltartására a bűncselekmény következtében károsodott vagy meghalt sértett jogszabály, végrehajtható bírósági, illetőleg hatósági határozat vagy érvényes szerződés alapján köteles vagy köteles volt vagy aki a szándékos, személy elleni erőszakos bűncselekmény következtében meghalt sértett eltemetéséről gondoskodott.⁷

² 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról, továbbiakban: Be.

³ 2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről, továbbiakban: Ást.

⁴ Be. 51. § (1) bekezdés.

⁵ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, továbbiakban: Btk. 459 § 14. pont.

⁶ Be. 51. § (3) bekezdés.

⁷ Ást. 6. § (1) bekezdés

A családtag definícióját részben találtuk átültetettnek, mert az Ást.-ben kifejezetten csak a kárenyhítés esetén kerülnek említésre, mint saját jogú jogosult. A családtag így nem tekinthető áldozatnak abban az esetben, ha nem a kárenyhítést megalapozó bűncselekményt követtek el a családtagjával szemben. A testvér, az eltartott személy ezen a címen: a Be. alapján nem léphet az áldozat helyébe, és a testvér ugyancsak ki van zárva a kárenyhítés jogosultjai közül is. A jog ugyanakkor nem tesz különbséget a szerint, hogy az áldozat hozzátartozója/családtagja azonos nemű élettársi kapcsolatban, bejegyzett élettársi kapcsolatban vagy házasságban élt-e vele, a magyar jog az azonos nemű élettársakat a különemű élettársakkal azonos formában ismeri el,⁸ a Btk. az élettársakat és házastársakat azonos módon kezeli és a Btk. fogalom-meghatározása a szerint az élettárson bejegyzett élettársat is érteni kell.⁹

A gyermek. A Be. a sértetti pozíciót tekintve a tizenéves év alatti gyermek számára privilegizált helyzetet biztosít a 14 és 18 év közötti gyermekekkel szemben számos esetben.

A kiskorú idézéséről a gondozóját azzal a felhívással kell értesíteni, hogy a megjelenéséről gondoskodják, ha a kiskorú a tizenegyedik életévét nem töltötte be, a gondozója útján kell idézni, illetve értesíteni.¹⁰ A tizenegyedik életévét meg nem haladott személyt csak akkor lehet tanúként kihallgatni, ha a vallomásától várható bizonyíték mással nem pótolható. A kihallgatása esetén a hamis tanúzás következményeire való figyelmeztetést mellőzni kell.¹¹ A tizenharmadik életévét meg nem haladott tanú kihallgatásánál a tanú törvényes képviselője, támogatója és gondozója jelen lehet.¹² A tizenegyedik életévét be nem töltött személyt akkor lehet szembesíteni, ha a szembesítés a kiskorúban nem kelt félelmet.¹³ A nyomozási bíró a vádirat benyújtása előtt az ügyész indítványára kihallgatja a tizenegyedik életévét be nem töltött tanút, ha megalapozottan feltehető, hogy a tárgyaláson történő kihallgatása a fejlődését károsan befolyásolná.¹⁴ A bíróság zártcélú távközlő hálózat (videokonferencia) útján történő kihallgatását rendelheti el a tizenegyedik életévét be nem töltött tanúnak.¹⁵ Ilyen esetben az elkülönített helyiségben tartózkodó tizenegyedik életévét be nem töltött tanú - a szembesítés esetét kivéve - kizárólag a tanács elnökét láthatja és hallhatja a közvetítő készüléken keresztül.¹⁶

A példázódó felsorolásból világosan látszik a különbségtétel, amely esetenként az életkorból fakadó sajátosságokkal indokolható, más esetben – így pl. a videokonferenciával kapcsolatos rendelkezéseknél – kifejezetten aggályos. A gyermek fogalom nem került megfelelően átültetésre a magyar jogban.

A helyreállító igazságszolgáltatás. A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló törvény¹⁷ lehetővé teszi bizonyos feltételek fennállása esetén a mediáció, mint a helyreállító igazságszolgáltatás egy módszerének alkalmazását.¹⁸ A közvetítői eljárás csak a sértett és a terhelt önkéntes hozzájárulásával folytatható le. Az eljárásban a sértett és a terhelt egyenrangú felek, az eljárás során bármikor visszavonhatják a részvételre vonatkozó hozzájárulásukat, és minden egyezségre önként kell jutniuk.¹⁹ A magyar jog a „helyreállító igazságszolgáltatás” fogalmát helyesen implementálja. Ugyanakkor meg kell jegyeznünk, hogy a hazai gyakorlatban a hagyományos büntetőpolitikai módszerek alkalmazása rendkívül elterjedt, az esetek csupán töredékében kerül sor valamely helyreállító módszer alkalmazására.

⁸ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 6:514. §

⁹ Btk. 459. § (2) bekezdés.

¹⁰ Be. 68. § (2)

¹¹ Be. 86. § (1)

¹² Be. 86. § (3)

¹³ Be. 124. § (3)

¹⁴ Be. 207. § (4)

¹⁵ Be. 244/A § (2)

¹⁶ Be. 244/C § (4)

¹⁷ 2006. évi CXIII. törvény a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről, a továbbiakban: Bközv. tv.

¹⁸ Lásd: Negyedik fejezet: A helyreállító igazságszolgáltatási szolgáltatások keretében igénybe vehető biztosítékokhoz való jog (12. cikk)

¹⁹ Bközv. tv. 7. § (1)

A Be., az Ást. és a jogi segítségnyújtásról szóló törvény²⁰ (Jst.) sem korlátozza a sértettek vagy áldozatok (családtagjaik) számát a részükre biztosított juttatások és jogok igénybe vehetőségének szempontjából, e tekintetben nincs mérlegelési joga a hatóságnak.

Második fejezet. Az LMBT áldozatok információhoz való hozzájutása

A megértéshez és a megértetéshez való jog. (4. cikk) Az illetékes hatósággal való első kapcsolatfelvételtől kezdve történő tájékoztatáshoz való jog. (5. cikk)

A bűncselekmény áldozata a magyar jogszabály szerint a büntetőeljárásban a sértetti és a tanúi pozíciójából kifolyólag, az áldozatsegítési eljárásban pedig áldozati pozíciója miatt jogosult a megértéshez és megértetéshez.

A rendőrség az áldozatvédelmi szolgáltatások igénybevételéről is köteles a sértettet tájékoztatni a törvények szerint. A sértett jogosult az eljárás bármely szakaszában indítványokat és észrevételeket tenni, a büntetőeljárás jogairól és kötelességeiről a bíróságtól, az ügyésztől és a nyomozó hatóságtól felvilágosítást kapni.²¹ A bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság az eljárási cselekmény elvégzése előtt a cselekménnyel érintett személyt a jogairól tájékoztatja, és a kötelezettségeire figyelmezteti.²² Ezekon túlmenően a Be. kifejezetten konkretizálja a tájékoztatáshoz való jogot.²³ Az Ást. végrehajtási rendelete²⁴ szerint a rendőrség minden sértettnek – akkor, amikor az adott ügyben a rendőrséggel először kerül kapcsolatba – átadja az Áldozatsegítő Szolgálat által készített és a rendőrségre eljuttatott egységes szövegezésű tájékoztatót, egyúttal szóban felhívja figyelmüket az áldozatsegítés lehetőségére és arra, hogy az Ást. szerinti áldozatsegítő támogatások igénybevételéhez szükséges igazolást a rendőrség kérelmekre kiállítja.²⁵ A rendőrség áldozatsegítő feladatairól szóló utasítás²⁶ szerint a rendőri szervek vezetői gondoskodnak arról, hogy a bűncselekmény vagy a tulajdon elleni szabálysértés helyszínén jelen lévő sértett a rendőri intézkedés vagy nyomozási cselekmény alkalmával, a személyesen vagy egyéb úton feljelentést vagy bejelentést tevő sértett a feljelentés vagy bejelentés megtételekor, az előző kategóriákba nem sorolható áldozat a közreműködésével végzett első eljárási cselekmény alkalmával megkapja az illetékes Áldozatsegítő Szolgálat tájékoztatóját. A rendőri vezetők biztosítják továbbá, hogy a rendőrök felhívják az áldozat figyelmét az áldozatsegítés lehetőségeire, valamint arra, hogy az ezek igénybevételéhez szükséges igazolást kérelmére az eljáró rendőri szerv – a kérelem kézhezvételét követő munkanapon a hivatali munkaidő végéig – kiállítja, és azt részére átadja, vagy megküldi az illetékes áldozatsegítő szolgálatnak.

A jogszabályi előírások ellenére azonban a tájékoztatáshoz való jog a gyakorlatban nem mindig működik. Mint ahogy az alapvető jogok biztosának jelentése megállapítja: „Az áldozatok közül azonban sokan hivatkoznak arra, hogy nem kaptak tájékoztatást lehetőségeikről a rendőrségtől. A gyakorlati tapasztalatok szerint ennek oka lehet az, hogy a rendőrség valóban nem nyújtott tájékoztatást, de az is, hogy az áldozat hiába írja alá – több más figyelmeztetéssel, figyelemfelhívással együtt – a feljelentési jegyzőkönyvben, hogy megkapta a tájékoztatást, annak részletes, szóbeli, az adott helyzethez illeszkedő formája nélkül nem lehet hatékony az információátadás.”²⁷

A jogi segítséget nyújtó civil szervezetek tapasztalati szerint a sértett jogairól történő (rendőrség általi) eljárásjogi felvilágosítás sok esetben formális, nem közérthető, előre elkészített nyomtatványok aláírásával történik meg, továbbá a tájékoztató anyag átnyújtására szervezetünk által ellátott sértetti képviselő során ténylegesen egyetlen egyszer sem

²⁰ 2003. évi LXXX. törvény a jogi segítségnyújtásról, továbbiakban: Jst.

²¹ Be. 51. § (1) bekezdés b) és c) pontja.

²² Be. 62. §

²³ Be. 51. § (1) bekezdése

²⁴ 17/2007. (III. 13.) IRM rendelet a rendőrség és a határőrség áldozatsegítő feladatairól

²⁵ 17/2007. (III. 13.) IRM rendelet a rendőrség és a határőrség áldozatsegítő feladatairól, továbbiakban: Ást. vhr. 1. §

²⁶ A 2/2013. (I. 31.) ORFK utasítás a rendőrség áldozatsegítő feladatairól 11. pont.

²⁷ Idézet az alapvető jogok biztosának Jelentése az AJB-7599/2012. számú ügy kapcsán megírt jelentéséből.

került sor. Az LGBT közösség, illetve a gyűlölet-bűncselekmények áldozatainak igényeire reflektáló tájékoztatás vagy informálás egyáltalán nem létezik.

A fentiek alapján tehát azt állapíthatjuk meg, hogy a megértéshez és megértetéshez való jog részben került átültetésre, és a gyakorlatban nem megfelelően működik. Az illetékes hatósággal való első kapcsolatfelvételtől kezdve történő tájékoztatáshoz való jogról ugyanez mondható el: a helyszínen eljáró rendőr esetében ez általában nem történik meg, a feljelentés megtétele (meghallgatás) során pedig szórványosan.

Az áldozatok jogai a feljelentés megtételekor (5. cikk)

A sértett kérelmére hiteles másolatot kell kiadni arról az eljárás során keletkezett iratról, amelyről készült másolatra a kérelmező a Be. alapján jogosult: a sértett azon indokból kérhet másolatot, amelyek az olyan nyomozási cselekményekről készültek, amelyekben a jelenlétét a törvény biztosítja.²⁸ A sértett iratbetekintési joga ezért nyomozati szakban erősen korlátozott és a hatóság mérlegelésén alapul.²⁹ A sértett a feljelentésről kaphat másolatot.³⁰ Illetékmentes a büntető ügyekben a feljelentő részére a feljelentésről készített jegyzőkönyv másolata.³¹

A gyakorlatban a sértett általában kap a feljelentésből példányt, ha kér, és ha a meghallgatása hivatalos helyiségben történik. Amennyiben a feljelentés megtételére és annak felvételére a helyszínen kerül sor, ez általában elmarad. A külföldi feljelentő számára a rendőrség tolmácsot szerez, ez azonban esetenként időigényes. A gyakorlatban a feljelentés lefordítását nem mindig biztosítják.

Az 5. cikk részben került átültetésre, és a gyakorlatban is csak részben érvényesül.

Az ügyel kapcsolatos tájékoztatáshoz való jog (6. cikk)

A feljelentés elutasításáról³² értesíteni kell a feljelentőt és azt is, aki magánindítványt terjesztett elő. A gyanúsított kihallgatása után az ügyész a további nyomozást határozattal mellőzheti az olyan bűncselekmény miatt, amelynek az elkövetett jelentősebb súlyú bűncselekmény mellett a felelősségre vonás szempontjából nincs jelentősége. A nyomozás részbeni mellőzéséről szóló határozatot közölni kell a sértettel, a feljelentővel és azzal is, aki magánindítványt terjesztett elő.³³ A nyomozás felfüggesztéséről szóló határozatot közölni kell a sértettel.³⁴ A nyomozást megszüntető határozatot egyidejűleg közölni kell a sértettel, a feljelentővel és azzal is, aki magánindítványt terjesztett elő.³⁵ A határozatot írásba kell foglalni, és azzal kell közölni, akire a rendelkezése vonatkozik, továbbá azzal is, akinek az eljárási jogait érinti. A határozatot a jelenlevőknek át kell adni, és szóban is közölni kell, egyébként pedig kézbesítés útján kell közölni.³⁶ Az ügydöntő határozatot, az ügy áttételéről, a bíróság kijelöléséről és az eljárás felfüggesztéséről hozott határozatot közölni kell a sértettel is.

A bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság azt idézi, akinek a jelenléte az eljárási cselekménynél kötelező, illetőleg azt értesíti, akinek a jelenléte nem kötelező, de azt a törvény lehetővé teszi³⁷, így a sértett mindenképpen értesül a bírósági

²⁸ Be. 70/B. § (2)

²⁹ Lásd pl. a Budapesti I. és XII. kerületi Ügyészség Btk. 4907/2010/5. sz. határozatát, amelyben a fiatalok gyanúsítottak környezetanulmányairól (amelyben homofób nézeteikről is szerepeltek információk) készült iratmásolat kiadására irányuló kérelmet az ügyészség elutasította, mondván, hogy olyan cselekményről van szó, amelynél a sértett nem lehetett jelen. Forrás: Háttér Társaság archívuma.

³⁰ 10/2003. (V. 6.) IM-BM-PM együttes rendelet a büntetőeljárás során keletkezett iratokból másolat adásáról 1-2. § kivonatolva.

³¹ 1990. évi XCIII. törvény az illetékekről, továbbiakban: Itv. 57. § (2) f9 pont.

³² A rendőrség vagy ügyészség döntése arról, hogy a cselekményt nem kívánja üldözni.

³³ Be. 187. § (1) (2) kivonat

³⁴ Be. 188. § (5) kivonat

³⁵ Be. 190. § (5) kivonat

³⁶ Be. 169 § (4) kivonat

³⁷ Be. 67. § (1)

tárgyalások időpontjáról, és azon nyomozati cselekményekről, amelyeknél egyébként jelen lehet. A vádemelésről a sértettet értesíteni kell³⁸, a vádiratot ugyanakkor a sértettnek nem kézbesítik.

A sértettnek a jogszabály és a gyakorlat is lehetőséget biztosít arra, hogy informálódjon a nyomozás megszüntetéséről, a feljelentés elutasításáról, vádemelés egészbeni vagy részben mellőzéséről, az ügydöntő határozatról, az első- és másodfokú ítéletről is.³⁹

Egyes súlyos bűncselekmények sértettje jogosult arra, hogy kérelmére értesítsék az előzetesen letartóztatott szabadon bocsátásáról vagy szökéséről, az elítélt véglegesen vagy feltételesen történő szabadon bocsátásáról és a szabadságvesztés végrehajtásának félbeszakításáról, valamint a javítóintézeti nevelés esetén a fiatalok elbocsátásáról, vagy a javítóintézet engedély nélküli elhagyásáról.⁴⁰ Az ügydöntő határozat közlésével egyidejűleg erről a jogáról a sértettet tájékoztatni kell.⁴¹

Egy korábbi Országos Igazságszolgáltatási Tanács (Országos Bírói Hivatal jogelődje) határozat megcélozza a tanúgondozás intézményének meghonosítását.⁴² A tanúgondozó kötelessége, hogy a tanút jogairól felvilágosítsa, illetve – szükség esetén – biztosítsa, hogy a tanúszobában, a vádlottól fizikailag elkülönült helyiségben várakozhasson. Az intézmény bevezetése folyamatban van, de teljes körűen nem valósult meg még, de jó gyakorlatnak tekinthető.⁴³ (Az OIT és az OBH határozatai nem minősülnek jogszabálynak, de kötelező erejűek a szabályozás hatálya alá tartozó szervekre nézve, így de facto jogi normának tekinthetők.)

A tájékoztatás ugyanakkor nem csak jog, de kötelezettség is a hatóság részéről, így a sértett azon kívánsága nem teljesülhet, miszerint nem kíván tájékoztatásban részesülni. A sértett általános tájékozódási lehetőségei (ügy állása, ügyintéző személye, nyomozás várható időtartama) akadályokba ütköznek a gyakorlatban. Amennyiben a bűncselekményt olyanná minősítik át, amelynek nem sértettje az eredeti sértett (mert a bűncselekmény például a közrend ellen irányul: garázdaság), ez a tájékozódáshoz való jog az átminősítés közlésének elmaradása okán csorbul, mert ebben az esetben a sértett később csak feljelenőként vagy tanúként léphet fel, eljárási jogai elenyészőek.⁴⁴

Jó gyakorlatnak tekinthető a bírósági tanúgondozás alapjainak lerakása, a tanúgondozó intézményének bevezetése.

A 6. cikk nagyobb részben átültetésre került a fent említett anomáliákkal. Az átültetés vagy annak hiányosságai nem LGBT specifikusak.

A tolmácsoláshoz és fordításhoz való jog (7. cikk)

A büntetőeljárás nyelve a magyar. A magyar nyelv nem tudása miatt senkit sem érhet hátrány. A büntetőeljárásban mind szóban, mind írásban mindenki az anyanyelvét, törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződés alapján, az abban meghatározott körben regionális vagy nemzetiségi nyelvét vagy - ha a magyar nyelvet nem ismeri - az általa ismertként megjelölt más nyelvet használhatja. Annak a határozatnak és más hivatalos iratnak a lefordításáról, amelyet e törvény szerint kézbesíteni kell, az a bíróság, ügyész, illetőleg nyomozó hatóság gondoskodik, amelyik a határozatot meghozta, illetőleg a hivatalos iratot kibocsátotta. Ha törvény eltérően nem rendelkezik, a kézbesítendő iratot nem kell lefordítani, ha erről az érintett kifejezetten lemond.⁴⁵ Ha nem magyar anyanyelvű személy az eljárás során az anyanyelvét kívánja használni, tolmácsot kell igénybe venni. Ha a kihallgatandó személy hallássérült, kérésére jelnyelvi tolmács

³⁸ Be. 219. § (6)

³⁹ Be. 367. § (1)

⁴⁰ Be. 51. (4)

⁴¹ Be. 262. § (1)

⁴² 117/2008. (V. 6.) OIT határozat a tanúgondozás intézményének országos meghonosításáról

⁴³ Forrás: <http://birosag.hu/tudjon-meg-tobbet/a-birosagi-tanugondozasrol>

⁴⁴ Lásd pl.: Fővárosi Főügyészség FK. 18404/2011/3. határozata. A közösség tagja ellen indult nyomozást garázdasággá minősítették, és a vádemelést elhalasztották. A cselekmény átminősítéséről és a vádemelés elhalasztásából nem értesítették, a sértett arról csak jogi képviselőjének más ügygel kapcsolatos közérdekű adatigénylése során értesült. A fellebbviteli főügyészség a vádemelés elhalasztásáról szóló határozat kézbesítetlenségét törvénysértőnek találta.

⁴⁵ Be. 9. §

közreműködésével kell kihallgatni, vagy a kihallgatás helyett írásban is nyilatkozatot tehet. Ha a kihallgatandó személy siketvak, kérésére jelnyelvi tolmács közreműködésével kell kihallgatni. Ha a kihallgatandó személy beszéd fogyatékos, kérésére a kihallgatás helyett írásban tehet nyilatkozatot. Tolmácson a szakfordítót is érteni kell.⁴⁶

A sértett a teljes eljárásban elméletileg térítésmentesen jogosult anyanyelvét használni. A gyakorlatban a sértettnek kérelmére tolmácsot biztosítanak, aki fordítja vagy összefoglalja részére az eljárási cselekmény során történeteket és a határozatok tartalmát akkor, ha az eljárás érdekében a sértett megjelenése és tanúvallomása szükséges. Ez az eljárás az ítélet kihirdetésénél nem feltétlenül érvényesül.⁴⁷ A tolmácsok száma kevés, és díjuk magas, sokszor nehéz tolmácsot szerezni, a rendőrség inkább lebeszéli a feljelentésről a sértettet.⁴⁸ Habár a sértettet megilleti az anyanyelvhez való jog, az okiratok, jegyzőkönyvek és határozatok lefordítását a gyakorlatban a hatóság illetve a bíróság elvétve végzi el.⁴⁹

A 7. cikk tartalma a Be.-ben alapelvi szinten került rendezésre, de a gyakorlatban nem érvényesül teljes körűen. A cikk nem tartalmaz érdemi LMBT relevanciát.

Harmadik fejezet. Támogatás és védelem az LMBT áldozatok számára.

Az áldozatsegítő szolgáltatások igénybevételének joga (8. cikk)

Ást. értelmében az állam áldozatsegítő szolgáltatásként elősegíti az áldozat érdekeinek érvényesítését, azonnali pénzügyi segítyt ad, jogi segítségnyújtást, illetve szükség szerint védett szálláshelyet biztosít, rászorultság esetén kárenyhítést nyújt.⁵⁰ A hatóságok elősegítik, hogy a feljelentést átvevő hatóság az áldozatokat az Áldozatsegítő Szolgálathoz irányítsák. Az érdekérvényesítés elősegítése keretében az Áldozatsegítő Szolgálat az áldozatot a szükségletének megfelelő módon és mértékben hozzásegíti alapvető jogai érvényesítéséhez, az egészségügyi, egészségbiztosítási ellátások és a szociális ellátások igénybevételéhez.⁵¹

Az Áldozatsegítő Szolgálat a hozzá forduló ügyfelet tájékoztatja a büntető-, illetve szabálysértési eljárásbeli jogairól és kötelezettségeiről, a számára elérhető támogatások fajtáiról és az igénylés feltételeiről, az Ást.-ben biztosított támogatásokon kívül igénybe vehető egyéb ellátásokról, juttatásokról, jogérvényesítési lehetőségekről, az áldozatsegítésben részt vevő állami, önkormányzati, és egyes civil szervezetek és a vallási közösségek elérhetőségéről, a bűncselekmény, illetve tulajdon elleni szabálysértés típusára figyelemmel az ismételt áldozattá válás elkerülésének lehetőségeiről.⁵²

Az Áldozatsegítő Szolgálat az eset összes körülményeinek mérlegelése után a bűncselekmény, illetve a tulajdon elleni szabálysértés következtében jogaiban sérelmet szenvedett áldozatnak jogi tanácsot és segítséget ad a sérelem rendezéséhez.⁵³ Ha a körülmények alapján bebizonyosodik, hogy a rászoruló áldozat sérelmének rendezéséhez a Jst.-ben meghatározott jogi segítségnyújtásra van szükség, az áldozatsegítő szolgálat továbbítja a kérelmet a jogi segítségnyújtó szolgálatnak, amely a döntéséről és a megtett intézkedésekről haladéktalanul értesíti az áldozatsegítő szolgálatot.⁵⁴ A jogi segítségnyújtás keretében az állam az áldozatok részére – a rászorultság vizsgálata után – a Jst.-ben meghatározott támogatásokat biztosítja. Azonnali pénzügyi segítyként az Áldozatsegítő Szolgálat fedezi az áldozat lakhatással, ruházkodással, étellemezéssel és utazással kapcsolatos, valamint a gyógyászati és kegyeleti jellegű rendkívüli

⁴⁶ Be. 114. §. egyszerűsített szöveg

⁴⁷ Interjú egy törvényszéki büntetőbíróval, 2015. március 31.

⁴⁸ Háttér Társaság jogsegélyszolgálatának dokumentált tapasztalataiból.

⁴⁹ Interjú egy törvényszéki büntetőbíróval, 2015. március 31.

⁵⁰ Ást. 4. § (1) bekezdés

⁵¹ Ást. 4. § kivonat

⁵² Ást. 9. §

⁵³ Ást. 24. § (1)

⁵⁴ Ást. 24. § (2)

kiadásait akkor, ha a bűncselekmény vagy a tulajdon elleni szabálysértés következtében az áldozat ezen kiadások megfizetésére nem képes.⁵⁵

Az érdekérvényesítés elősegítése és az azonnali pénzügyi segély a rászorultság vizsgálata nélkül jár az áldozatnak.⁵⁶ A tapasztalat szerint azonban a készkiadásokat igazolni vagy legalább valószínűsíteni kell a kifizetéshez. Az állam az emberkereskedelem áldozataként azonosított személy számára tekintet nélkül arra, hogy meghatározott bűncselekmény miatt büntetőeljárás indult-e, védett szálláshelyet biztosít.⁵⁷

Kárenyhítésre az a rászoruló áldozat jogosult, akinek sérelmére szándékos, személy elleni erőszakos bűncselekményt követtek el, s ennek következményeként testi épsége, egészsége súlyosan károsodott, aki a bűncselekmény következtében károsodott vagy meghalt sértettnek családtagja (a definíció tekintetében lásd az 1. fejezetet). A kárenyhítés lehet egyszeri kifizetés vagy járhat járadékként.

Rászorulóknak tekintendő az áldozat, ha havi nettó jövedelme, közös háztartásban élők esetén az egy főre eső jövedelem - nem halad meg egy küszöbösszeget⁵⁸, amely jelenleg kb. 680 eurónak megfelelő forintösszeg. Jövedelmi helyzetére tekintet nélkül rászorulóknak tekintendők más személyek is.⁵⁹

A szolgáltatások egy része térítésmentes (tájékoztatás, érdekérvényesítés elősegítése, azonnali pénzügyi segítség), más része rászorultsági alapon jár, így a kárenyhítés és a speciális jogi segítségnyújtás. A tájékoztatáson felüli áldozatsegítés feltétele az áldozati minőség megállapítása, amelynek előfeltétele, hogy a büntetőeljárás hivatalból vagy a sértett feljelentése alapján meginduljon.

A Magyarország a 8. cikket részben implementálta, mert az áldozatsegítési szolgáltatások nem mindegyike térítésmentes, továbbá nem teljes mértékben érvényesül az az előírás, hogy az áldozatsegítő szolgáltatás igénybevételének nem lehet feltétele az áldozat rendőrségi feljelentése.

Az áldozatsegítő szolgálatok által biztosított támogatás (9. cikk)

Az áldozatsegítő feladatokat az illetékes Kormányhivatalok Igazságügyi Szolgálatai látják el. Az Igazságügyi Szolgálaton belül az Áldozatsegítő Szolgálat és Jogi Segítségnyújtó Szolgálat működik.⁶⁰ Az Áldozatsegítő Szolgálat fontosabb hatáskörei: tájékoztatás, tanácsadás; érdekérvényesítés elősegítése, azonnali pénzügyi segély és állami kárenyhítés nyújtása.⁶¹

Az Áldozatsegítő Szolgálat tájékoztatja az áldozatokat jogaikról, pénzügyi és gyakorlati tanácsadást, érzelmi támogatást biztosít részükre. A pszichológiai segítségnyújtás esetleges: jogszabály nem teszi kötelezővé, de különböző, nem normatív támogatásokból a Szolgálatok igyekeznek biztosítani ezt az ellátást is.⁶² A Szolgálat azonnali pénzügyi segínyt biztosít, és rászorultsági alapon bizonyos bűncselekmények esetén állami kárenyhítést nyújt. Információkat ad a helyben működő szakszolgálatokról. A felvilágosítás kiterjed a másodlagos áldozattá válás és megtorlás veszélyire is. A Szolgálat védett szálláshelyet a rendelkezésre álló szálláshelyek függvényében, esetenként biztosít (anyaotthonok), jogszabályban meghatározott, szűk körben (emberkereskedelem áldozataként azonosított áldozatoknak) pedig köteles biztosítani.⁶³ Az összetettebb jogi megítélésű ügyekben az Áldozatsegítő Szolgálat a Jogi Segítségnyújtó Szolgálathoz irányítja az áldozatot, ahol további felvilágosítást, és rászorultsága esetén egyéb segítséget (pl. párfogó ügyvédi képviseletet) kap.

⁵⁵ Jst. 1. §-a nyomán

⁵⁶ Ást. 27. § (1)

⁵⁷ Ást. 4. §- kivonat

⁵⁸ Ást. 6. § (2) és 4. § (3)

⁵⁹ Ást. 6. § kivonata.

⁶⁰ 233/2014. (IX. 18.) Korm. rendelet az Igazságügyi Hivatalról 5. és 6. §

⁶¹ Ást. 4. § kivonat

⁶² Lásd még: a 26. cikkhez fűzött magyarázat.

⁶³ Ást. 4. § (1) és (6)

A Jogi Segítségnyújtó Szolgálat fontosabb feladatai: jogi tanácsadás, hatásköri-, illetékességi útmutatás, peren kívüli jogi segítségnyújtás engedélyezése, pártfogó ügyvédi képviselet engedélyezése.⁶⁴ A Szolgálat – egyszerűbb megítélésű ügyekben – jogi tanácsot ad, míg hatóságként az ügyfél rászorultsága alapján dönt a támogatás megengedhetősége kérdésében: peren kívüli ügyekben tanácsadás és/vagy okiratkészítés céljából jogi segítő (ügyvéd) közreműködését, peres eljárásokban pedig a bíróság előtti képviseletet ellátó pártfogó ügyvédi képviseletet biztosít a rászorulóknak számára. A gyakorlatban az eljárás menete a következő: a jogi segítőként működni kívánó ügyvédekről névjegyzék készül, a Szolgálat az áldozat részére a listát átadja, az áldozat kiválasztja az ügyvédet, aki a szolgáltatás nyújtását nem tagadhatja meg⁶⁵. A névjegyzékbe vételi eljárás formális⁶⁶, a névjegyzékbe vett ügyvédekkel kapcsolatos speciális minőségbiztosítás nincs, szolgáltatásuk minősége esetleges.

Államilag összehangolt és finanszírozott olyan célzott és integrált segítség nem létezik, amely a speciális szükségletekkel rendelkező áldozatokat, így az LMBT célcsoportot célozná. A 9. cikk átültetése jobbra megvalósul, de a védett szálláshelyek biztosítása korlátozott, a speciális áldozati szükségletek felmérése hiányzik. Az áldozatokat nem irányítják LMBT szervezetekhez a gyakorlatban, a civil szervezetek bevonása esetleges.

Negyedik fejezet. Az LMBT áldozatok részvétele a büntetőeljárásban

A meghallgatáshoz való jog (10. cikk)

A büntetőeljárásban a sértett jogosult arra, hogy – ha a törvény másképp nem rendelkezik – az eljárási cselekményeknél jelen legyen, az eljárás őt érintő irataiba betekintsen, az eljárás bármely szakaszában indítványokat és észrevételeket tegyen, a büntetőeljárás jogairól és kötelezéseiről a bíróságtól, az ügyésztől és a nyomozó hatóságtól felvilágosítást kapjon.⁶⁷

Ha a sértett kiskorú, képviseletét a törvényes képviselője látja el. A kiskorú idézésében, illetve értesítésében egyidejűleg a kiskorú korára, érettségére figyelemmel, számára érthető módon tájékoztatást kell adni az idézés, illetve értesítés tartalmáról.⁶⁸ A kiskorú idézéséről a gondozóját azzal a felhívással kell értesíteni, hogy a megjelenéséről gondoskodik. Ha a kiskorú a tizennegyedik életévét nem töltötte be, a gondozója útján kell idézni, illetve értesíteni. A kiskorú idézését és értesítését a törvényes képviselőjével is közölni kell.⁶⁹ Ha az érintett személy kihallgatásakor a tizenhatalmas életévét még nem haladta meg, a bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság a jogokról való tájékoztatást és a kötelezettségekre való figyelmeztetést az érintett személy számára érthető módon, a korára és érettségére figyelemmel fogalmazza meg.⁷⁰

A tizenhatalmas életévét még nem haladott személyt csak akkor lehet tanúként kihallgatni, ha a vallomásától várható bizonyíték mással nem pótolható. A kihallgatása esetén a hamis tanúzás következményeire való figyelmeztetést mellőzni kell. A tizenhatalmas életévét még nem haladott kihallgatásánál a tanú törvényes képviselője, támogatója és gondozója jelen lehet. Ha a tanú és a törvényes képviselő vagy a gondozó, illetve a támogató vagy a tanú által megjelölt hozzátartozó között érdekellentét van, vagy a nyomozás érdekei miatt szükséges, a jogokat a gyámhatóság gyakorolja.⁷¹ A rendőrség a tizenhatalmas életévét még nem haladott személy meghallgatását az olyan gyermekmeghallgató szobában fogantatosítja, amelyben biztosítható, hogy az eljárási cselekmény a gyermekkorú lehetőség szerinti kíméletével, a gyermek mindenek felett álló érdekét szem előtt tartva valósuljon meg.⁷² Az Országos Bírósági Hivatal célul tűzte ki, hogy 2014. december 31-éig minden hét főnél nagyobb létszámú bírósági épületben – a gyermekek számára a kíméletes meghallgatást elősegítő – gyermekmeghallgató szobákat alakítson ki. A „Gyermekközpontú igazságszolgáltatás” a

⁶⁴ Jst. 1. §

⁶⁵ Jst. 70. §

⁶⁶ Jst. 71/A. §

⁶⁷ Be 51. § (1) bekezdése

⁶⁸ Be. 67. § (7)

⁶⁹ Be. 68. (2)

⁷⁰ Be. 62/A. § (1)

⁷¹ Be. 86. § (1)

⁷² 32/2011. (XI. 18.) KIM rendelet a rendőrség nyomozó hatóságainál létesítendő gyermekmeghallgató szobák kialakításáról, 1. §

gyermek jogainak tiszteletben tartását és hatékony érvényesítését biztosítja. A program megvalósulása folyamatban van.

A 10. cikk rendelkezései tekintetében a sértett meghallgatáshoz és bizonyítékok szolgáltatásához való jogát a magyar állam teljes mértékben átültette, az ide vonatkozó és gyermekeket érintő kötelezettségeket jobbra átültette, a bírósági szervezetrendszer a normatív jogszabályi kötelezettségeken túlmutató kezdeményezéseket is tett, de a gyakorlat fejlesztésre szorul.

Az eljárás megszűnését eredményező határozat esetén igénybe vehető jogok (11. cikk)

A büntetőeljárásban az eljárás résztvevőit megilleti az általános panaszjog, amely minden érdemi határozatra, és az egyéb intézkedésre és mulasztásra is kiterjed. A határozatokat az érintettel közölni kell. Akire nézve az ügyész vagy a nyomozó hatóság határozata közvetlen rendelkezést tartalmaz, a határozat ellen a közléstől számított nyolc napon belül panasszal élhet.⁷³ Akinek az ügyész vagy a nyomozó hatóság intézkedése vagy intézkedésének elmulasztása a jogait vagy érdekeit közvetlenül sérti, az a tudomásszerzéstől számított nyolc napon belül panasszal élhet.⁷⁴ Amennyiben az ügyészség vagy a rendőrség a feljelentést elutasítja⁷⁵, a nyomozást megszünteti⁷⁶, vagy az ügyész vádemelés részbeni mellőzéséről, a közvetítői eljárásra utalásról vagy annak megtagadásáról, a vádemelés elhalasztásáról határoz, ezek ellen a sértett panasszal élhet.⁷⁷ A sértett pótmagánvádlóként léphet fel, ha az ügyész vagy a nyomozó hatóság a feljelentést elutasította, vagy a nyomozást megszüntette, az ügyész a vádemelést részben mellőzte, az ügyész a vádat elejtette, az ügyész a nyomozás eredményeként közvérdra üldözendő bűncselekményt nem állapított meg, ezért nem emelt vádat, illetőleg a vád képviselőjét – magánvádas eljárásban elrendelt nyomozás eredményeként – nem vette át, az ügyész a tárgyaláson a vádat azért ejtette el, mert megítélése szerint a bűncselekmény nem közvérdra üldözendő.⁷⁸

A 11. cikkben foglalt jogokat a magyar állam megfelelően átültette. Ha azonban a bűncselekmény át- vagy alulminősítése folytán az áldozat kiesik a sértetti pozíciójából (pl. közösség tagja elleni erőszakot garázdasággá minősítnek át), ez a joga megszűnik, illetve nem feltétlenül tud vele élni.⁷⁹

A helyreállító igazságszolgáltatási szolgáltatások keretében igénybe vehető biztosítékokhoz való jog (12. cikk)

Bizonyos bűncselekmények illetve bizonyos büntetési tételek esetén van lehetőség az ügyet közvetítő eljárás elé utalni akkor, ha az elkövető a bűncselekmény elkövetését legkésőbb a vádemelésig beismerte. A vádemelésig a közvetítői eljárás kezdeményezésének joga az ügyészt illeti meg az eljárás hathónapos felfüggesztése mellett, a bírósági szakban pedig a bíróságot. A közvetítői eljárás csak a sértett és a terhelt önkéntes hozzájárulásával folytatható le. Az eljárásban a sértett és a terhelt egyenrangú felek, az eljárás során bármikor visszavonhatják a részvételre vonatkozó hozzájárulásukat, és minden egyezsége önként kell jutniuk.⁸⁰

Nem büntethető, aki bizonyos háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő büntett elkövetését a vádemelésig beismerte, és közvetítői eljárás keretében a sértett által elfogadott módon és mértékben a bűncselekménnyel okozott sérelmet jóvátette. A büntetés korlátlanul enyhíthető (azaz akár a Btk. legenyhébb büntetése vagy intézkedése is alkalmazható), ha az elkövető ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő egyes meghatározott büntett elkövetését a vádemelésig beismerte, és közvetítői eljárás keretében a sértett által elfogadott módon és mértékben a bűncselekménnyel okozott sérelmet jóvátette.⁸¹

⁷³ Be. 195. § (1) kivonat

⁷⁴ Be. 196. § (1) kivonat

⁷⁵ Be. 174. § (1)

⁷⁶ Be. 190. § (1)

⁷⁷ Be. 216. § (5)

⁷⁸ Be. 53. § (1)

⁷⁹ Lásd pl.: Fővárosi Főügyészség FK. 18404/2011/3. számú határozata. Bővebben: 45. lábjegyzet.

⁸⁰ Bkőzv. tv. 7. § (1)

⁸¹ Btk. 29. § (1)(2) terjedelmi okokból leegyszerűsített szöveg

A sértett a hatóságoktól kaphat tájékoztatást az általános tájékoztatási jog keretein belül a közvetítői eljárásról. Később, az első közvetítői megbeszélésre történő idézésben a sértettet és a terheltet röviden tájékoztatni kell a közvetítői eljárás lényegéről, jogkövetkezményeiről, valamint jogairól és kötelezettségeikről.⁸² A közvetítői eljárásban keletkezett iratok abban a büntetőeljárásban, amelyben a közvetítői eljárásra sor került, bizonyítékként nem használhatók fel, kivéve a közvetítés eredményeként létrejött megállapodást tartalmazó okiratot és a közvetítő jelentését.⁸³ A közvetítői eljárásban a megállapodás akkor jön létre, ha a sértett és a terhelt között a bűncselekménnyel okozott kár megtérítésében vagy a bűncselekmény káros következményeinek egyéb módon való jóvátételében azonos álláspont alakul ki.⁸⁴

A közvetítői eljárásban létrejött, írásba foglalt megállapodás a közvetítői eljárás célján túlmenően joghatás kiváltására nem alkalmas. A közvetítői eljárásban létrejött megállapodás nem érinti a sértettnek azt a jogát, hogy a büntetőeljáráson kívül a bűncselekményből származó igényét bírósági eljárás keretében érvényesítse.⁸⁵

A 12. cikk átültetése majdnem teljes. Ugyanakkor az ügyészség álláspontja az, hogy gyűlölet-bűncselekmények esetén nem utalja az eljárást közvetítő elé, mert a vádlott megbüntetése szolgálja a büntetési célok megvalósulását.⁸⁶ A kategorikus ügyészi állásfoglalás aggályos, mert az előítélet motivált cselekmények esetén a felelősségre vonás büntetésen túli vetületeit eleve kizárja, így nem feltétlenül szolgálja az LMBT közösség érdekeit.

A jogi segítségnyújtáshoz való jog (13. cikk)

Az Irányelv áldozatfogalmába tartozó személyek egy csoportja, a sértettek⁸⁷ rendelkeznek a magyar jogban a büntetőeljárásban részt vevő személyek jogállásával.

Az áldozatsegítő feladatokat az Áldozatsegítő Szolgálat és a Jogi Segítségnyújtó Szolgálat látja el.⁸⁸ A Szolgálatok általános működéséről részletes ismertetőt lásd a 8. cikkhez fűzött magyarázatnál. Az állam a jogi segítségnyújtás keretében büntetőeljárásokban az anyagi értelemben rászorultak részére a következő támogatásokat nyújtja: személyes költségmentesség a pótmagánvádló részére, pártfogó ügyvédi képviselőt a sértett részére.⁸⁹ A pártfogó ügyvédi képviselő joga azt a rászoruló sértettet illeti meg, aki az ügy bonyolultsága, jogban járatlansága vagy egyéb személyes körülményei folytán képtelen személyesen eljárva a jogainak hatékony érvényesítésére.⁹⁰ A pártfogó ügyvédi képviselőre jogosultság a fenti körülmények mérlegelése nélkül megilleti a kiskorú sértettet. Az Áldozatsegítő Szolgálat által megállapított áldozati státusz esetén a rászorultság (anyagi) feltételeit a törvény kezdvezőbben állapítja meg, mint azokban az „általános” esetekben, amikor ingyenes jogi segítségnyújtásra jogosult valaki egy jogi ügye intézéséhez.⁹¹

A 13. cikk részben került átültetésre: anyagi helyzet függvényében jogosultak az áldozatok a jogi segítségnyújtás bizonyos típusaira. A törvény gyakorlati értelmezése alapján a pártfogó ügyvédhez (sértetti képviselőhöz) való jog a jogi segítségnyújtás rendszerében a sértettet csak a büntetőeljárás bírósági szakában illeti meg, támogatás nélkül hagyva a sértettet a nyomozati szakban, holott az sok esetben meghatározóbb az ügy szempontjából.

A költségtérítéshez való jog (14. cikk)

A bűnügyi költséget az eljárás során általában az állam előlegezi, majd az elítélt, felmentése esetén az állam viseli. A bűnügyi költség része a sértett megjelenésével kapcsolatban felmerült költség, továbbá készkiadásai is.⁹²

⁸² Bkőzv. tv. 9. § (3)

⁸³ Bkőzv. tv. 13. § (5)

⁸⁴ Bkőzv. tv. 13. § (1)

⁸⁵ Bkőzv. tv. 14. § (1)

⁸⁶ Budapest XIV. és XVI. Kerületi Ügyészség B. XIV.8856/2013/9-I. számú határozata, forrás: Háttér Társaság

⁸⁷ Be. 51. § (1)

⁸⁸ 233/2014. (IX. 18.) Korm. rendelet az Igazságügyi Hivatalról 5. és 6. §

⁸⁹ Jst. 17. § (1) kivonat

⁹⁰ Jst. 20. § (1)

⁹¹ Jst. 9/A §.

⁹² Be. 74. § (1)

Amennyiben a sértett jelenléte valamely eljárási cselekménynél kötelező, akkor idézést kap. Ebben az esetben a megjelenéssel kapcsolatos költségei megtérítésre kerülnek.⁹³ Ha a sértett jelenléte valamely eljárási cselekménynél nem kötelező, értesítést kap. Ebben az esetben a megjelenéssel járó költségeit maga előlegezi, és a terhelt viseli, amennyiben a büntetőeljárásban elítélik.⁹⁴ A tolmács költségeit az állam előlegezi és a sértett semmilyen körülmények között nem viseli.⁹⁵ Az eljárás iratanyagáról illeték fejében kaphat másolatot, de joga van arra, hogy az iratokat térítésmentesen lefényképezze.⁹⁶ Minden olyan bűnügyi költség, amit nem az állam előlegez, magának a sértettnek kell előlegeznie, pl. ha a sértett az eljárási cselekmények gyorsírással, kép- vagy hangfelvevővel vagy egyéb berendezéssel történő rögzítését indítványozza, ezek költségeit előlegezni köteles.⁹⁷ A sértetti képviselő költségeit a jogi segítségnyújtásra vonatkozó szabályok szerint, a korábbiakban már ismertetett feltételek fennállása esetén előlegezi és viseli az állam.

A 14. cikk részben került átültetésre, mert az áldozatok költségeit az állam nem teljes mértékben téríti meg, csak abban az esetben, ha a sértett (mint tanú) megjelenését a hatóság rendeli el. Az átültetési problémák nem LMBT specifikusak.

A vagyontárgyak visszaszolgáltatásához való jog. (15. cikk)

A lefoglalást a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság megszünteti, ha arra az eljárás érdekében már nincs szükség; a lefoglalást meg kell szüntetni, ha a nyomozást megszüntették, illetőleg annak határideje lejárt. A bíróság által elrendelt lefoglalást a vádirat benyújtásáig az ügyész is megszüntetheti.⁹⁸ A lefoglalás megszüntetése esetén a haladéktalanságra kifejezett törvényi előírás nincs, és a gyakorlatban sok esetben évekig sem érvényesül. A cikknek nincs LMBT relevanciája.

Az elkövető által nyújtandó kártérítésről a büntetőeljárás keretében történő döntéshez való jog. (16. cikk)

Az eljárási törvény lehetővé teszi a polgári jogi igény (kártérítés) érvényesítését a büntetőeljárás keretében. Magánfél az a sértett, aki a büntetőeljárásban polgári jogi igényt érvényesít. A magánfél a terhelttel szemben azt a polgári jogi igényt érvényesítheti, amely a vád tárgyává tett cselekmény következtében keletkezett. A polgári jogi igény egyéb törvényes úton való érvényesítését nem zárja ki, hogy a sértett magánfélként nem lépett fel.⁹⁹ A gyakorlatban a büntetőeljárás keretében előterjesztett polgári jogi igényt általában a törvény egyéb útjára utasítják, ami azt jelenti, hogy általános hatáskörű polgári bíróság előtt érvényesítheti kárát a sértett. Ennek oka az is, hogy a büntetőeljárás keretei nem tesznek lehetővé polgári jogi jellegű bizonyítás lefolytatását, így az igény érdemi elbírálása ritka, csupán az egyértelmű, egyszerű megítélésű ügyekben történik meg.

Az elkövetőket kártérítés nyújtására ösztönző szabályok nincsenek. Ugyanakkor a kár megtérülését (különösen a terhelt általi megtérítését) enyhítő körülményként veszi figyelembe a bíróság. A közvetítői eljárás keretében lehetőség nyílik az áldozat elkövető általi önkéntes anyagi és nem anyagi kompenzációjára, és ez kihatással lehet az eljárás alakulására a terhelttel szemben. A 16. cikk ez utóbbi ok miatt csak részben került átültetésre, speciális LMBT vonatkozása nincs.

A más tagállamban tartózkodási hellyel rendelkező áldozatok jogai. (17. cikk)

A hatóságok a gyakorlatban törekednek minél gyorsabban beszerezni a feljelentést vagy a sértett tanúvallomását a nyomozás lefolytathatóságának érdekében¹⁰⁰, bár erre vonatkozó specifikus szabályozás nincs. A Be. bizonyos esetekben lehetővé teszi a videokonferencia alkalmazását a bírósági szakban, de a rendelkezésre álló szűkös erőforrások, és a technikai bonyolult előkészületek miatt csak ritkán, nagyobb volumenű ügyekben alkalmazzák.¹⁰¹

⁹³ Be. 74. § (1)

⁹⁴ Be. 338. § (1)

⁹⁵ Be. 338-339. § kivonat

⁹⁶ A fényképezés jogáról jogszabály nem rendelkezik, de a hatóságok általában engedélyezik.

⁹⁷ 21/2003. (VI. 24.) IM-PM-BM együttes rendelet a bűnügyi költségek előlegezéséről, 4. §

⁹⁸ Be. 155. § (1)

⁹⁹ Be. 54. § (1)

¹⁰⁰ Háttér Társaság jogsegélyszolgálatának esetei alapján megállapítva.

¹⁰¹ Interjú egy törvényszéki büntetőbíróval, 2015. március 31.

A büntető törvénykönyv hatálya és az officialitás elve alapján az államnak a bűncselekményekkel kapcsolatos bűnüldözési kötelezettsége folytán a külföldön elkövetett cselekmények esetén is lehetőség van belföldön feljelentést tenni, ilyenkor azonban a nemzetközi jogsegély alapján a megkeresések lassúak, a nyomozás jobbára nem hatékony.¹⁰²

A 17. cikk részben került átültetésre, nincs LGBT relevanciája.

Ötödik fejezet. Az áldozatok védelme és az egyes áldozatok specifikus szükségleteinek elismerése.

A védelemhez való jog (18. cikk)

A magyar jog viszonylag széleskörűen foglalkozik a sértett-tanú védelmével. Az eljárásban kezdeményezhető a tanú adatainak zárt kezelése és a különösen védett tanúvá nyilvánítás. Komolyabb fenyegetettség esetén lehetőség nyílik a személyi védelemre is.

A bíróság, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság hivatalból elrendelheti, illetve a tanú (sértett) vagy az érdekében eljáró ügyvéd kérelmére elrendeli, hogy a tanú (sértett) személyi adatait az iratok között elkülönítve, zártan kezeljék. Ezekben az esetekben a tanú zártan kezelt adatait csak az ügyben eljáró bíróság, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság tekintheti meg.¹⁰³ Különösen védetté nyilvánítható a tanú, ha vallomása kiemelkedő súlyú ügy lényeges körülményeire vonatkozik, a vallomásától várható bizonyíték mással nem pótolható, a személye, a tartózkodási helye, valamint az, hogy az ügyész, illetve a nyomozó hatóság tanúként kívánja kihallgatni, a terhelt és a védő előtt nem ismert, személyének felfedése esetén a tanú vagy hozzátartozója élete, testi épsége vagy személyes szabadsága súlyos fenyegetésnek lenne kitéve.¹⁰⁴

Különösen indokolt esetben elrendelhető, hogy a sértett, a tanú, illetve a felsoroltak valamelyikére tekintettel más személy a külön jogszabályban meghatározott védelemben részesüljön.¹⁰⁵ Személyi védelemben részesíthető: a büntetőeljárásban résztvevő, valamint *reá* tekintettel más, fenyegetett helyzetben lévő személy. A személyi védelem a büntetőeljárás tartama alatt, illetve a büntetőeljárás befejezését követően alkalmazható.¹⁰⁶ A személyi védelem különösen rendszeres járőrszolgálattal, technikai eszközzel, folyamatos híresszekötetés megteremtésével, védőruházat biztosításával, őrszemélyzettel, illetve őrszemélyzettel biztosított, a személyi védelem elrendelésére vagy ellátására jogosult rendvédelmi szerv kezelésében lévő helyen látható el.¹⁰⁷

Az áldozatsegítő szolgáltatások körében általános tájékoztatási kötelezettség keretében a szolgálat általános jellegű, másodlagos áldozattá válás megelőzésére is kiterjedő felvilágosítást ad, komolyabb jogi segítség igénye esetén a Jogi Segítségnyújtó Szolgálathoz irányítja a sértettet.

A 18. cikke átültetésre került a magyar jogba. A zárt adatkezeléssel kapcsolatos jogok a gyakorlatban gyakran sérülnek.¹⁰⁸

¹⁰² Btk. 3. § (1)

¹⁰³ Be. 96. § (1)

¹⁰⁴ Be. 97. §

¹⁰⁵ Be. 98. § (1) kivonat.

¹⁰⁶ 34/1999. (II. 26.) Korm. rendelet a büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól, 2. §, kivonat.

¹⁰⁷ 34/1999. (II. 26.) Korm. rendelet a büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól 12. § (2), kivonat

¹⁰⁸ Lásd pl.: A Budapesti Rendőr-főkapitányság Felderítő Főosztály Vegyes Bűncselekmények Osztálya 01000-970/2014. számú, egy homofób gyűlölet-bűncselekményt érintő bűnügyben a zárt adatkezelés elrendelése ellenére véletlen egy határozatot olyan formában kézbesített a gyanúsítottnak, hogy abban a sértettek neve és lakcíme is szerepelt. A hibát a rendőrség elismerte. Forrás: Háttér Társaság archívuma. Másik példa: Pesti Központi Kerületi Bíróság 12.B.V.33.334/2013/14. szám jegyzőkönyvben a közösség tagja elleni erőszak bírósági eljárásában a sértett nevét a bíró felolvasta a zárt adatkezelés ellenére, arra hivatkozva, hogy a felolvasás alapját képező rendőri jelentésben is szerepelt a név.

Az áldozat és az elkövető közötti kapcsolat elkerüléséhez való jog. (19. cikk)

A bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság engedélyezheti, hogy a tanú a szóbeli kihallgatását követően vagy helyette írásban tegyen vallomást.¹⁰⁹ Ha a tanú védelme szükségessé teszi, a felismerésre bemutatást úgy kell végezni, hogy a felismerésre bemutatott tanút ne ismerhesse fel, illetőleg ne észlelhesse. Ha a tanú személyi adatainak zárt kezelését rendelték el, erről a felismerésre bemutatásnál is gondoskodni kell.¹¹⁰ Ha a tanú vagy a terhelt védelme ezt szükségessé teszi, a tanú, illetőleg a terhelt szembesítését mellőzni kell.¹¹¹ A tizennegyedik életévét be nem töltött személyt akkor lehet szembesíteni, ha a szembesítés a kiskorúban nem kelt félelmet. A nyomozási bíró (a vádirat benyújtása előtt a bíróság feladatait a nyomozási bíró látja el¹¹²) a vádirat benyújtása előtt az ügyész indítványára kihallgatja a különösen védett tanút és azt a tanút, aki az életét közvetlenül veszélyeztető állapotban van.¹¹³ A különösen védett tanú kihallgatásánál a nyomozási bírón, a jegyzőkönyvvezetőn és – ha szükséges – a tolmácson kívül csak az ügyész és a tanú érdekében eljáró ügyvéd lehet jelen.¹¹⁴ A nyomozási bíró a vádirat benyújtása előtt az ügyész indítványára kihallgatja a tizennegyedik életévét be nem töltött tanút, ha megalapozottan feltehető, hogy a tárgyaláson történő kihallgatása a fejlődését károsan befolyásolná.¹¹⁵ Ha a tanú a tizennegyedik életévét nem töltötte be, és a nyomozás során a bíróság kihallgatta a tárgyalásra nem idézhető.¹¹⁶

A bírósági szakban a bíróság a tanúnak, vagy kivételes esetben a vádlottnak zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatását rendelheti el (videokonferencia). A zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatás során a tárgyalás helyszíne és a kihallgatott személy tartózkodási helye között az összeköttetés közvetlenségét a mozgóképet és a hangot egyidejűleg továbbító készülék biztosítja.¹¹⁷ A bíróság zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatását rendelheti el többek között a tizennegyedik életévét be nem töltött tanúnak, annak a tanúnak, akinek sérelmére személy elleni súlyos, erőszakos bűncselekményt követtek el, annak a tanúnak vagy vádlottnak, aki a külön jogszabályban meghatározott tanúvédelmi programban vesz részt, vagy a védelme ezt egyébként indokoltá teszi.

A fentiek alapján az elkülönítés eszközei: különösen védett tanú intézménye, egyedi mérlegelés alapján szembesítés mellőzése, felismerésre bemutatásnál személyes felismerhetőség mellőzése, írásbeli vallomástétel lehetősége, bírósági szakban zártcélú távközlő hálózat igénybevétele, védő kizárása.

A rendőrkapitányságokon a várakozás általában a folyosókon történik, erre a célra elkülönített várószobák általában nincsenek. A bíróságok épületében általában nincsenek elkülönített várók, de egyes tárgyalótermeknek két bejárata van, így egyedi mérlegelés alapján a vádlott és tanú találkozása elkerülhető.¹¹⁸

Az Országos Bírósági Hivatal célkitűzése az, hogy a bíróságokon biztosítható legyen a tanúk és kiskorú gyermekek biztonságos tartózkodásához szükséges infrastruktúra. A 2013. év végétől a legtöbb bíróságon megkezdődött olyan meghallgató szobák kialakítása, melyekben a tanúként idézett kiskorúakat az életkoruknak megfelelő körülmények között lehet meghallgatni. A tanúgondozás keretei közt a bíróságok igény esetén törekednek a sértettek és a terhelték külön várószobában történő elkülönítésére, de a tanúgondozás intézmények fejletlen.¹¹⁹

¹⁰⁹ Be. 85 § (5)

¹¹⁰ Be. 122. § (5)

¹¹¹ Be. 124. § (2)

¹¹² Be. 12. § (4) bekezdés

¹¹³ Be. 207. § (3) részlet

¹¹⁴ Be. 213. §

¹¹⁵ Be. 207. § (4) b

¹¹⁶ Be. 280. § (1)

¹¹⁷ Be. 244/A. § (1)

¹¹⁸ Interjú büntetőbírákkal, 2015. március 31 és 2012.

¹¹⁹ A tanúgondozás részleteiről lásd még a 6. cikkhez fűzött magyarázatot is.

A 19. cikk rendelkezései részben kerültek átültetésre, a sértettek és elkövetők fizikai elkülönítése teljeskörűen sem jogilag, sem a valóságban nem biztosított¹²⁰ – különösen akkor, ha az eljárásban nincs sértetti képviselet. Ugyanakkor a tanúgondozás intézményének bevezetése és a gyermek meghallgató szobák bírósági kialakítása a jó gyakorlatra lehet példa.

Az áldozatok védelemhez való joga a nyomozás során (20. cikk)

Arra vonatkozóan, hogy az áldozatok kihallgatására a bűncselekmény miatt az illetékes hatósághoz intézett feljelentés megtételét követően indokolatlan késedelem nélkül sor kerüljön, továbbá minimálisra korlátozzák az áldozatok kihallgatásainak számát, és ezeket kizárólag akkor folytassák le, ha a bűnügyi nyomozás céljából feltétlenül szükségesek, semmilyen jogi előírás nem létezik.

A sértett, a magánvádló és az egyéb érdekelt – ha e törvény nem ír elő személyes közreműködési kötelezettséget – a jogait a képviselője útján is gyakorolhatja. Képviselőként meghatalmazás alapján ügyvéd, nagykorú hozzátartozó, vagy külön törvényben erre feljogosított személy járhat el.¹²¹ A törvény lehetővé teszi a sértetti képviseletet, képviselő azonban nem lehet bárki, hanem csak ügyvéd, nagykorú hozzátartozó vagy civil szervezet.¹²² A sértett (tanúkénti) meghallgatásán a képviselő csak akkor lehet jelen, ha a képviselő egyben ügyvéd is (ún. „tanú érdekében eljáró ügyvéd”), családtagok vagy nem ügyvéd áldozatsegítők nem.

A nagykorú hozzátartozó fogalmába a sértett azonos nemű élettársa vagy bejegyzett élettársa is beletartozik. Kifejezett törvényi szabályozás nincs rá, de meghonosodott az a jó gyakorlat, hogy az áldozatnak ismételt orvosi vizsgálatokon nem szükséges megjelennie.

A 20. cikk implementálása kifejezetten szegényes, és erősen kifogásolható a képviseleti jog korlátozása.

A magánélethez való jog védelme (21. cikk)

A sajtó részére a nyomozó hatóság külön jogszabályban erre feljogosított tagja, illetve az ügyész továbbá a bíróság által kijelölt bíró vagy más alkalmazott adhat felvilágosítást. A bíróság nyilvános tárgyalásáról a sajtó jogosult tájékoztatást adni. Meg kell tagadni a sajtó számára a felvilágosítást, ha az a minősített adat védelmét sértené, vagy egyébként az eljárás eredményes lefolytatását veszélyeztetné.¹²³

A bírósági tárgyalásról a nyilvánosság tájékoztatása érdekében hang- vagy képfelvételt a tanács elnöke engedélyével, a bírósági tárgyaláson jelenlévő személyről – a bíróság tagjain, a jegyzőkönyvvezetőről, az ügyészen és a védőn kívül – csak az érintett hozzájárulásával szabad készíteni. A tanács elnöke a tárgyalás folyamatosságának és zavartalanságának érdekében az engedélyt megtagadhatja, illetőleg azt a bírósági eljárás bármely szakaszában visszavonhatja. A zárt tárgyalásról, illetőleg a tárgyalásnak azon részéről, amelyről a bíróság a nyilvánosságot kizárta, a sajtó nem adhat tájékoztatást, és a sajtó részére felvilágosítás nem adható. Ha törvény kivételt nem tesz, a folyamatban lévő vagy befejezett büntetőügy irataiba csak a Be. által erre feljogosított személy tekinthet be.¹²⁴

A bíróság hivatalból vagy az ügyész, a vádlott, a védő, a sértett, illetőleg a tanú indítványára a nyilvánosságot az egész tárgyalásról vagy annak egy részéről indokolt határozattal kizárhatja (többek között) az eljárásban részt vevő kiskorú vagy más résztvevő személyek és a minősített adat védelme érdekében. Egy lesbikus párt érintő ügyben a bíróság megállapította, hogy a magánélet védelme önmagában nem ad alapot a nyilvánosság kizárására.¹²⁵

¹²⁰ Egy esetben a helyszíni szemlén nem biztosították, hogy ne a szemle alkalmával ne legyen jelen az egyébként a helyszínen dolgozó, bántalmazó biztonsági őr. BRFK VI. 0160/1701/2013. számú ügy, jelenleg is folyamatban. Háttér Társaság archívumából.

¹²¹ Be. 56. § (1) bekezdés.

¹²² Be. 58. § (3)

¹²³ Be. 74/A. §

¹²⁴ Be. 74/B. §

¹²⁵ 190/2000. számú büntető elvi határozat

A médiajog biztosítja az önszabályozást¹²⁶, amely magában foglalja az etikus újságírás szabályozásának önkéntes lehetőségét is, de a témában sem állami, sem önszabályozás keretében elfogadott iránymutatás nem született.

A polgári jog magánélet és képmás védelmére vonatkozó szabályai általános jelleggel, magánjogi szabályként széleskörűen biztosítják a személyiségi jogok védelmét. A 21. cikk tartalma jobbra áttünetésre került, azzal, hogy a magánélet védelme a zárt tárgyalás tartására önmagában nem ad alapot. A gyakorlatban a hatóságok figyelmetlensége miatt sérülnek a sértett személyiségi jogai.¹²⁷

Az áldozatok egyéni értékelése specifikus védelmi szükségleteik meghatározása érdekében (22. cikk)

Az áldozatok egyéni értékelésének eljárása a magyar jogból teljesen hiányzik.

A specifikus védelmi szükségletekkel rendelkező áldozatok védelemhez való joga a büntetőeljárás során (23. cikk)

Mivel a 22. cikk nem került áttünetésre, a 23. cikk áttünetése nem értelmezhető. Az áldozatok védelemhez való joga a korábbiakban kifejtésre került, ennek kapcsán a jogszabály előírja, hogy az áldozatsegítő szolgáltatások biztosítására az „az eset összes körülményeinek mérlegelése” után kerüljön sor,¹²⁸ de részletesebb szabályozás nem létezik.

A gyermek áldozatok védelemhez való joga a büntetőeljárás során (24. cikk)

A gyermekeket védő szabályok kapcsán lásd a 10. és a 19. cikkhez fűzött részletes magyarázatokat: a gyermekek védelmét szolgálják a rendőrségen a gyermek meghallgató szobák kialakítása, a bíróságokon az ilyen helyiségek kialakításának igénye és fejlődő gyakorlata, a szembesítés mellőzésének lehetősége, a nyomozási bíró kihallgatói szerepe a vádemelést megelőzően, valamint a zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatását (videokonferencia) lehetősége a bírósági szakaszban. A videokonferencia tényleges használata ugyanakkor szórványos.

A szülő nem képviselheti a gyermekét olyan ügyben, amelyben ő maga, házastársa, élettársa, egyenesági rokona vagy az ő törvényes képviselője alatt álló más személy a gyermekkel szemben ellenérdekű fél. Ha a gyermek ügyében a törvényes képviselőt gyakorló szülő törvény vagy a gyámhatóság rendelkezése, érdekellentét vagy más tényleges akadály miatt nem járhat el, a gyámhatóság a gyermeknek eseti gyámot rendel. Az eseti gyám az ügyben olyan jogkörrel jár el, mint a gyám.¹²⁹

Az érdekellentétet a nyomozó hatóság jelzi a gyámhivatalnak, amely eseti gyámot rendel ki részére, aki általában ügyvéd. Az eseti gyám rendelkezésére állnak mindazon eszközök, amelyeket a Jst. az áldozatoknak jogi segítségnyújtás gyanánt kínál.

A 24. cikk részben került áttünetésre, teljesen hiányoznak az audiovizuális felvétel készítésére vonatkozó előírások. A gyermek érdekellentét miatti független képviselője megoldott. A gyermekkorúság védelmezésére vonatkozó rendelkezések hiányoznak.

A gyakorlati szakemberek képzése (25. cikk)

Az áldozatsegítés sem a jogász mesterképzés kimeneti követelményei között,¹³⁰ sem a jogi szakvizsga minisztérium által közzétett követelményei¹³¹ között nem jelenik meg. A rendőrök képzése kapcsán a „bűnügyi rendőr feladatok”

¹²⁶ 2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról (Mttv.) 8. §.

¹²⁷ Lásd pl.: A BRFK V. 5150/2012/bü. számú ügy: a homofób bántalmazásos ügyben a rendőrség a sértett szülei részére kézbesített egy iratot, annak ellenére, hogy a sértett előzőleg kifejezetten kérte, hogy ezt ne tegyék. A fiatal férfi szülei a rendőrségi levélből értesültek fiuk melegségéről. Forrás: Háttér Társaság archívuma.

¹²⁸ Ást. 24. cikk (1)

¹²⁹ Polgári Törvénykönyv 4:163. § kivonat

¹³⁰ 15/2006. (IV. 3.) OM rendelet az alap- és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményeiről

¹³¹ 5/1991. (IV. 4.) IM rendelet 5. §-a a jogi szakvizsgáról

megnevezésű, szakmai követelménymodul feladatprofilja tartalmazza – többek között – az alábbi követelményt: elvégzi az áldozatvédelemmel és a családon belüli erőszakkal kapcsolatos rendőri feladatokat.¹³²

Az áldozatokkal várhatóan kapcsolatban kerülő rendőrök, jogászok, bírák, ügyészek és ügyvédek rendszerszintű továbbképzésének kötelezettsége nincs átültetve. Esetlegesen és pályázatok alapján van lehetőség egyes szakemberek tényleges képzésére vagy továbbképzésére. A Magyar Igazságügyi Akadémia képzési programjában az elmúlt öt évben elvértve és érintőlegesen szerepeltek áldozatvédelmi témák, az LMBT szempont nem került megjelenítésre. 2015. évben az Akadémia egy valamennyi bíróra kiterjedő érzékenyítő képzésbe kezdett, amely kifejezetten kitér az LMBT kérdésre is, de a képzés egyelőre korlátozott és kísérleti jellegű.¹³³

A szolgálatok együttműködése és koordinációja (26. cikk)

A megyei Áldozatsegítő Szolgálatok civil szervezetekkel való együttműködése esetleges, az megyei szolgálatok központi koordinációja – a strukturális felépítés áttételes jellege miatt – erőtlen, csökkenő intenzitású.

Eseti lépések történtek a nemzetközi együttműködésre, de kifejezett szabályozás nincs rá. Az Áldozatsegítő Szolgálat képviselteti magát a World Society of Victimology nemzetközi szervezetben, valamint csatlakozott a Victim Support Europe nevű európai áldozatsegítő szervezethez is. Az együttműködés részletei nem ismertek.

A magyar állam az Európai Unió és hazai forrásokból megvalósuló Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) intézkedése keretében központi programon keresztül és helyi szervezetek részére elérhető pályázatok révén kísérelte meg az áldozati jogokról való felvilágosítást, a másodlagos és ismételt áldozattá válás elkerülésének elősegítését, tájékoztatást a bűncselekmények negatív hatásáról, veszélyeztetett csoportok megszólítását. A programok tartalmaztak kutatási és oktatási elemeket, igen csekély mértékben civil szervezetek bevonását is. Sem a pályázati kiírásokban, sem magukban a pályázatokban sem az LMBT közösség, sem a gyűlölet-bűncselekmények áldozatai célcsoportként nem szerepeltek, LMBT szervezetet partnerként nem vontak be. A kezdeményezés keretében csekély számú civil szervezettel történt együttműködési megállapodás aláírásra. A központi projekt keretében az egész ország területéről ingyenesen hívható segélyvonalat hoztak létre, amelyhez 2012-ben 7.434 érdemi hívás érkezett. Szintén a TÁMOP programok keretében felnőttképzési tanfolyamokat akkreditáltak, tréningeket tartottak, e-learning tananyag készült. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karon szakirányú levelező továbbképzésként megindult a bűnmegelőzési koordinátor képzés. A programok végrehajtása során az interneten különböző helyeken és színvonalon jelentek meg áldozatsegítéssel foglalkozó kiadványok, ezek mindegyike nélkülözte az LMBT szempontok megjelenítését.

Ajánlások

1. Módosítsák a büntetőeljárásról szóló törvényt, és vezessék be a „különleges védelmi szükségletekkel rendelkező sértett” fogalmát, amely kifejezetten magában foglalja a gyűlölet-bűncselekmények áldozatait, illetve a szexuális irányultságuk vagy nemi identitásuk miatt sérülékeny áldozatokat. A módosítás hatalmazza fel a bűnüldöző szerveket különleges személyes adatok kezelésére, biztosítsa annak lehetőségét, hogy a sértettek megtagadják ezen adatok szolgáltatását, és rendelje el ezen adatok zárt kezelését.
2. Módosítsák a büntetőeljárásról szóló törvényt, és tegyék lehetővé, hogy a tanúkihallgatáson a sértett mellett bármely általa megnevezett személy részt vehessen, függetlenül attól, hogy ügyvéd-e vagy sem.
3. Módosítsák a büntetőeljárásról szóló törvényt, és szüntessék meg a 14 év alatti, illetve a 14 és 18 év közötti sértettek közötti indokolatlan megkülönböztetéseket.
4. Módosítsák az áldozatsegítésről szóló törvényt, és vezessék be a „különleges védelmi szükségletekkel rendelkező áldozat” fogalmát, amely kifejezetten magában foglalja a gyűlölet-bűncselekmények áldozatait, illetve a szexuális irányultságuk vagy nemi identitásuk miatt sérülékeny áldozatokat. A módosítás hatalmazza fel az áldozatsegítő

¹³² 217/2012. (VIII. 9.) Korm. rendelet az állam által elismert szakképesítések szakmai követelménymoduljairól, 376. pont.

¹³³ Az Országos Bírósági Hivatal részeként működő Magyar Igazságügyi Akadémia 2015. márciusában fogott a programba, amelynek részeként eddig egy képzők képzése rendszerű egynapos képzésre került sor, amelyet a tervek szerint helyi szintű képzések fognak követni.

szolgáltatásokat különleges személyes adatok kezelésére, biztosítsa annak lehetőségét, hogy a sértettek megtagadják ezen adatok szolgáltatását, és rendelje el ezen adatok zárt kezelését.

5. Módosítsák az áldozatsegítésről szóló törvényt, és nevesítsék a pszichológiai tanácsadást az Áldozatsegítő Szolgálat nyújtotta szolgáltatások között.
6. Módosítsák az áldozatsegítésről szóló törvényt, és az Áldozatsegítő Szolgálat valamennyi szolgáltatását tegyék elérhetővé minden áldozatnak, függetlenül attól, hogy jelentették-e a bűncselekményt a bűnüldöző szerveknek, és tegyék egyértelművé, hogy az áldozatsegítők a munkájuk során tudomásukra jutott bűncselekmények kapcsán nem tehetnek feljelentést, kivéve, ha azt az áldozat kifejezetten kéri.
7. Módosítsák az áldozatsegítésről szóló törvényt, és az Áldozatsegítő Szolgálat valamennyi szolgáltatását tegyék elérhetővé minden áldozatnak, függetlenül magyarországi tartózkodásuk jogszerűségétől.
8. Módosítsák az áldozatsegítésről szóló törvényt, és tegyék lehetővé, hogy az Áldozatsegítő Szolgálat maga is felvehesse a kapcsolatot az áldozattal, ha ebbe rendőrségi kihallgatása során beleegyezett.
9. Módosítsák a jogi segítségnyújtásról szóló törvényt, és tegyék elérhetővé az ingyenes jogi képviseletet már a nyomozás során is.
10. Módosítsák a rendőrség áldozatsegítő feladatairól szóló miniszteri rendeletet, és foglalják bele az áldozatok különleges védelmi szükségleteinek beazonosítására vonatkozó egyéni értékelésének alapvető szabályait.
11. Módosítsák a rendőrség áldozatsegítő feladatairól szóló rendőrségi utasítást, és foglalják bele az áldozatok különleges védelmi szükségleteinek beazonosítására vonatkozó egyéni értékelésének részletes szabályait.
12. Vezessenek be egy kérdőívet az áldozatok különleges védelmi szükségleteinek beazonosítására, amelyet az valamennyi áldozat a rendőrséggel vagy áldozatsegítő szolgálattal való első kapcsolatba lépése során megkap. A kérdőív kifejezetten kérdezzen rá az áldozat esetlegesen sérülékenységgel járó személyes jellemzőire, így szexuális irányultságára és nemi identitására. Biztosítsák, hogy a kérdőív kitöltése önkéntes legyen.
13. Módosítsák a rendőrség áldozatsegítő feladatairól szóló rendőrségi utasítást, és az áldozatvédelmi referensek feladatai között a gyűlölet-bűncselekmények jelenjenek meg nevesítve a különleges figyelmet érdemlő bűncselekménytípusok, az LGBT személyek pedig a különleges figyelmet érdemlő áldozati csoportok között.
14. Jogszabályban írják elő, hogy nem építhető olyan új bírósági épület, ahol nincsenek külön váróhelyiségek az áldozatok és az elkövetők számára.
15. Módosítsák a rendőrök, jogászok, bírók és ügyészek képzésére vonatkozó jogszabályokat, és biztosítsanak nagyobb jelentőséget az áldozatok jogainak és szükségleteinek, különösen a sérülékeny áldozatok, ide értve a bűncselekmények LGBT áldozatainak szükségleteit.
16. Az áldozatok jogai és szükségletei, különösen a sérülékeny áldozatok, ide értve a bűncselekmények LGBT áldozatait, jelenjenek meg a rendőrség, bíróság, ügyészség és áldozatsegítő szolgálat képzési stratégiájának prioritásai között. Az e témák kapcsán szervezett képzések legyen rendszerszerűek és jussanak el a szakemberek széles köréhez.
17. Készítsenek és tegyenek széles körben elérhetővé közérthető útmutatót az áldozatoknak a büntetőeljárás menetéről és eljárásbeli jogaikról. Az útmutató legyen elérhető a rendőrségi várószobákban és a rendőrség honlapján.
18. Készítsenek az egyes bűncselekménytípusokra vonatkozó online elérhető útmutatókat, amelyek tartalmazzák az adott bűncselekménytípusra szakosodott segítő szolgáltatásokat és más információforrásokat, valamint az ismételt áldozattá válás és az áldozattá válás negatív következményeinek csökkentésére vonatkozó javaslatokat. Az adott bűncselekménytípusra vonatkozó útmutatót a rendőrség adja át a sértettnek a kihallgatás végén.
19. Tegyenek intézkedéseket az ingyenes, gyors és jó minőségű tolmácsolás és fordítás elérhetővé tételére a magyarul nem beszélő áldozatok részére, például a telefonos rendőrségi tolmácsszolgálat bevezetése révén.
20. Erősítsék meg és formalizálják a civil szervezetek és az Áldozatsegítő Szolgálat közötti együttműködést, ide értve a területi áldozatsegítő szolgáltatásokat is. Az együttműködésbe vonják be a gyűlölet-bűncselekmények áldozatait, illetve az LGBT áldozatokat megcélzó szervezeteket is.

21. Hozzanak létre a rendőrségnél és az Áldozatsegítő Szolgálatnál tanácsadó testületet a sérülékeny áldozati csoportok érdekében tevékenykedő civil szervezetek részvételével a belső iránymutatások kidolgozására és a gyakorlat nyomom követésére.
22. Vezessenek be anonim elégedettségmérő kérdőívet a büntető igazságszolgáltatás valamennyi szervénél, és a kérdőív eredményeit vegyék figyelembe a teljesítményértékelésnél.
23. Vezessék be az LMBT rendőrségi összekötő intézményét a kisebbségi összekötők mintájára.
24. A gyűlölet-bűncselekmények áldozatai és az LMBT áldozatok jelenjenek meg kiemelt célcsoportként a bűnmegelőzéssel és áldozatsegítéssel kapcsolatos kampányokban és pályázati kiírásokban.